

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE RENK ADLARI VE ÖZELLİKLERİ

THE NAMES AND SPECIALITIES OF COLOURS IN TURKEY'S TURKISH

Salim KÜÇÜK*

Özet

Zengin ve canlı bir renk kültürüne sahip olan Türkiye Türkçesinde renk kavramını kapsamlı bir şekilde inceleyen makale türündeki çalışmaların sayısı oldukça azdır. Özellikle sözlük türünde yazılı kaynaklarda ve yazım kılavuzlarında yıllara göre nispet i'si ile yazılmış renk adlarının yazım şekli ve genel olarak sayısı farklılık göstermektedir. Türkiye Türkçesinde renklerin sayısı kesin olarak tespit edilememiştir. Bu nedenle çalışmada en son yayımlanmış Türkçe Sözlük kullanılmış, bu konuda yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak Derleme Sözlüğü'nün yanında atasözleri ve deyimlerimizde kullanılan renk adları tespit edilerek kökenleri üzerinde durulmuştur.

Renklerle yapılan pekiştirme sıfatları ve isim-fiil şeklindeki renk adlandırmalarının dikkate alınmadığı bu çalışmada renklerin sayısı tartışmaya açılmış, standart dildeki ve ağızlardaki renk adları sözlüklere dayalı olarak tespit edilmiş, atasözü ve deyimlerimizin renk adlandırmaları yönünden özellikleri belirlenmiş ve Türkiye Türkçesi için eksiksiz bir Renkler Sözlüğü ihtiyacı dile getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesinde renkler, ağız, atasözü, deyim.

Abstract

The number of the detailed and article-formed studies on the concept of colour are only a few in today's current Turkish of Turkey that owns a rich and vivid culture of colours. Especially writing form and generally the number of the names of colours that wrote by possessive *i* for years in the written sources and guides of writing on the kind of dictionary is difference. The number of colours in the Turkish of Turkey hasn't very clearly been determined. For this reason in working is used The Dictionary of Turkish that is finally published, and is dealt with the origins of their as be determining the names of colours that is used in the proverbs and idioms differently from other studies that is prepared this matter, beside the dictionary of collection as well.

The intensive adjectives and verbalizations used for naming colours haven't been taken care of throughout this study. Meanwhile the numbers of colours have been discussed and the names of colours used in current dialects and standard language have been determined by means of dictionaries. Furthermore the use of proverbs and idioms have been studied and the lack of a complete dictionary for Turkey's Turkish has been uttered.

Key Words: Colours in Turkey's Turkish, dialect, proverb, idiom.

Giriş:

Renk, cisimlerden yansıyan çeşitli frekanslardaki ışınların göz ve sinirler aracılığı ile alınmış algıların beyin tarafından anlamlandırılması sonucunda oluşmuş fizyolojik bir olgudur. "Renklerin ifade ettiği anlamlar az veya çok insandan insana değişmekle birlikte, bu konuda kültür ve medeniyet ekseninde genel bir bakış açısı oluşmuştur. Bakış açılarının oluşumunda ırk, coğrafya, iklim şartları, yaşam tarzları, ekonomik şartlar, siyaset, düşünce ve inanç gibi pek çok faktörün etkisi vardır." (Eren, 2008: 32). Renklerin adlandırılmasında genel itibarıyla bazı benzetmeler ve esinlenmeler rol oynar. Örneğin Türkiye Türkçesi'nde renk adları çoğunlukla doğadan esinlenme yoluyla ortaya çıkmıştır.

Türkler, bitkilere, hayvanlara, gökyüzüne bakarak çeşitli renk adları üretmişlerdir (Gözyayın, 2003: 539). Bu manada Türkçe, renk adlandırmaları yönünden oldukça zengin, çeşitlilik sahibi ve yaratıcı bir dildir. Atalarımız benzetme ve yakıştırma yoluyla yeni renk adları türetirken doğadan hareket etmiş, somut anlatıma yönelmiş ve kültürümüze zarar verici davranışlardan da kaçınmışlardır (Aksan, 1995: 453).

Altın sarısı, ateş kırmızısı, bakla çiçeği, bal rengi, balköpüğü, boncuk mavisi, buz mavisi, camgöbeği, Çingene pembesi, çivit mavisi, çivit rengi, deniz mavisi, deve tüyü, duman rengi, fare tüyü, fes rengi, fındikkabuğu, fildişi, fulya sarısı, gece mavisi, gelincik kırmızısı, geyik kanı, gök mavisi, gül kurusu, gümüş rengi, güvercinboynu, güvercingöğsü, hacı yeşili, horoz ibiği, kanarya sarısı, kavuniçi, kazayağı, keklıkayağı, kestane rengi, kiremit rengi, kömür karası, kumru göğsü, kumru tüyü, küf yeşili, kül

* Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. sakucuk@hotmail.com

rengi, leylak rengi, limon sarısı, limonküşü, menekşe rengi, narçiçeği, ördekbaşı, ördekgagası, pas rengi, pişmişayva (ayva pişigi), portakal rengi, safra yeşili, saman rengi, sıçan tüyü, soğankabuğu, sütlü kahverengi, tarçın rengi, tavşankanı, turnagözü, vapurdumanı, vişneçürüğü, yavruağzı, zeytin yeşili gibi adlandırmalar bunun açık örnekleridir (Aksan, 1999: 59, Ayvazoğlu, 2001: 65).

Türkiye Türkçesinde renk adlarında yabancılaşma Arapça ve Farsça kelimelerle başlamıştır. Örneğin *amber, beyaz, eflatun, esmer, kırmızı, kimyoni, safran, şarabi, zeytuni, zümrüt, zift* gibi kelimeleri Arapçaya; *abanoz, ateş, lacivert, siyah, erguvani, nohudi* kelimelerini Farsçaya borçluyuz. *Bej, bordo, fime, gri, karmen, krem, safir, siklamen, taba, vermiyon, maron, kadminyum, mimoza, magnezyum, bismark* gibi renk adlarını ise Fransızcadan almışız. Bunu ilerleyen yıllarda *gri fime, abanoz karası, abanoz siyahı; biftek kırmızısı, karmen kırmızısı, vermiyon kırmızısı; karmen mavisi, kobalt mavisi, mine mavisi, saks mavisi; katran siyahı, sahtiyan siyahı, hareli nefit...* gibi her iki unsuru da yabancı kelimedenden oluşmuş renk adlandırmaları izlemiştir.

Dilimize yabancı dillerden girmiş kelimeleri Türkçeleştirme eğilimine karşılık son yıllarda *cream, beige, grey* örneklerinde olduğu gibi tersi durumlara da rastlamak mümkün olup kültürel değişime bağlı olarak *avokado yeşili* örneğinde olduğu gibi Türkçede yeni adlandırmalara da başvurulduğu görülmektedir.

1. Renk Bildiren Kelimelerin Sayısı:

Güney Afrika'da bir kabile olan ve çöl çevresinde yaşayan Kafferlerin dilinde sadece kahverenginin tonlarını karşılayan 500-800 kelime bulunmaktadır. Avustralya ve Yeni Zelanda yerlilerinden Fiji ve Polinezya kökenli Maoriler 3000 renk bilmekte ve her biri için ayrı bir isim kullanmaktadırlar. Arjantin, Şili, Uruguay ve Brezilya'da yaşayan kırsal bir topluluk olan Gaucholarda ise at renkleriyle ilgili 200 terim, buna karşılık yalnızca 4 bitki adının bulunduğu görülür (Okuyucu, 2006: 134).

Kaynağı ve dayanağı belli olmamakla birlikte insan gözünün yaklaşık 7 milyon 500 bin nüansı ayırt edebileceği ifade edilmektedir. Genel anlamda Türkçede renk bildiren kelimelerin sayısı ile ilgili olarak elimizde bilimsel ve rakamsal bir bilgi olmamakla beraber İngilizce'de bu, 4 bin şeklinde ifade edilmektedir (Kıran, 2002: 115). *Oxford English Dictionary Facts*'da toplam kelime sayısının 715 bin 200 olduğu hatırlanacak olursa 4 bin iddialı bir rakam gibi görünmemektedir (Hengirmen, 1999:36). Çünkü günümüzde bilgisayar aracılığıyla dahi üç bini aşkın renk elde edebilmek mümkündür (Genç, 1997: VIII).

Renkler üzerine titiz ve son derece ayrıntılı bir çalışma gerçekleştiren Kaymaz (1997: 253) tarafından Türkiye Türkçesi ve ağızlarında renk bildiren kelimelerin toplam sayısı -pekiştirme sıfatları, benzerlik sıfatları, at donları ve fillerden türetilmiş *ağarmak, bozarmak, bronzlaşmak, esmerleşmek, göğermek, kararmak, kızullaşmak, morarmak, neftileşmek, sararmak, turunculaşmak, zümrütlenmek* vb. renk adları da dahil olmak üzere- Türkiye Türkçesine ait çeşitli sözlükler, yazılı eserler ve *Derleme Sözlüğü* dikkate alınarak 1.447 olarak ifade edilmiştir. Yalnız Türkiye Türkçesi için geçerli olan bu rakamın diğer lehçelerde yer alan renk adlarının ilave edilmesiyle artacağı bir gerçektir.

Renk adlandırmaları ve tonları yönünden Türkiye Türkçesi son derece zengindir. Örneğin yalnız yeşil rengi ve tonlarını karşılamak için 44 kelime kullanılmaktadır: *altın yeşili, Ankara armudu yeşili, asit yeşili, Bursa yeşili, cam yeşili, camgöbeği yeşili, can eriği yeşili, çağla yeşili, çimen yeşili, deniz dibi yeşili, dudu yeşili (papağan yeşili), emerot yeşili, fosfor yeşili, hacı yeşili, hayit yeşili, iç midye yeşili, İngiliz yeşili, Kâbe yeşili, kabuk yeşili, karanfil yaprağı yeşili, karpuz kabuğu yeşili, krom yeşili, küf yeşili, magnezyum yeşili, marul yeşili, orman yeşili, salatalık yeşili, sinabr yeşili, su yeşili, türbe yeşili, Türk yeşili, Türk çinisi yeşili, üzüm yeşili, verenoz yeşili, vessi yeşili, yağ yeşili, yaprak yeşili, yonca yeşili, yosun yeşili, zehir yeşili, zeytin yeşili, zeytin ağacı yeşili, zümrüt yeşili* gibi (Kaymaz, 1997: 290-293; Aksan, 1999: 59).

Türkiye Türkçesi'nde diğer dillerden farklı olarak aynı zamanda *acı, tatlı, cart, donuk, canlı, parlak, menevişli, yaldızlı, janjanlı, yanardönerli, ebruli, küllü, hareli, fosforlu, sütlü, açık, çok açık, orta, koyu, kapalı, uçuk, mat, kirli* gibi kelimelerle de renklerin ara tonunu belirlemek mümkündür (Bayraktar 2003). Örneğin; *Açık eflatun, çok açık kızılçık rengi, orta bebek mavisi, orta mor, koyu eğrelti, uçuk pembe, mat beyaz, kirli sarı...* gibi (Akdoğan ve Aydın 1995: 56-66). Yukarıda yeşilin çeşitli tonlarını bildiren renk adlarına *açık, koyu, orta, hafif koyu, hafif açık* gibi kullanımları da eklediğimizde yeşil renkle ilgili kelimelerin sayısı 49'a ulaşmaktadır. "Bunların dışında süt mavi, şeker pembe, toz pembe, su yeşili, saman sarısı gibi dış dünya gerçekliğine gönderme yapılarak somutlukları daha belirginleştirilmiş bir çok renk adı vardır (Bayraktar, 2003). Bugün Türkiye Türkçesi'nde yalnız nispet i' siyle kurulmuş 47

renk adı bulunmaktadır: *altuni, angudi, ateşî, barudi, Bergamodi, beyazî, buğdayî, cevizî, çadırî, çividi, demiri, ebruli, eflatuni, erguvani, fındiki, fıstıki, filizî, fırfiri, gövezî, gülganî, gümüşi, hâkî, havai, kâfurî, keşmirî, kibritî, kimyoni, kurşuni, kuzguni, laciverdî, leylaki, limoni, mercanî, neftî, nohudi, patlıcani, portakalî, samani, sedefî, sincabi, şarabi, tahini, tarçuni, zerî, zeytuni, zifirî, zümrüdi* gibi (Kaymaz, 1997: 270-274).

Farsça renk (reng) kelimesinin eklenmesiyle oluşturulmuş renk adlandırmalarının sayısı ise 78'dir: *altın rengi, ayva rengi, bakır rengi, bal rengi, barut rengi, bayrak rengi, bet rengi, beton rengi, billur rengi, bismark renkli, buğday rengi/buğday renkli, burun kanı rengi, çağla rengi, çikolata rengi, çivit rengi, demir rengi, deniz rengi, duman rengi, erguvan çiçeği rengi/erguvan rengi, eski tunç rengi, et rengi/et renk, fes rengi, fildişi rengi, gök rengi, gök taşı rengi, gurup rengi, gül kurusu rengi, gül rengi/gül renk, gümüş rengi, güvez rengi, irin rengi, kâfur rengi, kahverengi, kan rengi, karmen renkli, kemik rengi, kestane rengi, kına rengi, kiremit rengi, krem rengi, kurşun rengi, kuru üzüm rengi, kül rengi, lâl rengi, leylak rengi, maun rengi, menekşe rengi, narçiçeği rengi, pas rengi, patlıcan rengi, portakal rengi, safir rengi, sakız rengi, saman rengi, saz rengi, serpişik sırma rengi, siva rengi, şarap rengi, şarap tortusu rengi, şeftali çiçeği rengi, şeker rengi/şeker renk, tahin rengi, tarçın rengi, taş rengi, toprak rengi, tuğla rengi, Turkuaz renkli, tütün rengi, vişne rengi, zümrüt rengi* gibi (Kaymaz, 1997: 299-303).

1. Türkiye Türkçesi Yazı Dilinde Yer Alan Renk Adları:

Türkiye Türkçesi yazı dilinde yıllara göre çeşitli yazılı kaynaklarda renklerin değişik yazım şekillerine rastlanmakla birlikte Türkçe Sözlük'te (2005) yer alan bütün renk adlarını sınıflandırdığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır.

a. Türkçe Renk Adları:

Açık sarı, açık yeşil, ak, akça, akçıl, altın sarısı, bakır çalığı, bal köpüğü, bal rengi, boz, böcekkaşuğu, çağla yeşili, çam yeşili, deve tüyü, göğem, gökçe, gökçül, gökşin, güvercinboynu, güvercingöğsü, güvez, kara, kara sarı, kavuniçi, kazayağı, kazboku, kırmızı, kızıl, kirli sarı, koyu kırmızı, koyu sarı, koyu yeşil, kumral, küf yeşili, mor, orman yeşili, ördekbaşı, ördekgagası, pekmezköpüğü, saman sarısı, sarı, tavşankanı, turna kırı, vişneçürüğü, yaprak kurusu, yavruağzı, yeşil, yumurta sarısı.

b. Yabancı Dillerden Geçmiş Renk Adları:

Arapça: *Beyaz, eflatun, eflatuni, esmer, fıstıki, fırfiri, havai, havai mavimsi, kırmızı, leylaki, maden mavimsi, mavimsi, patlıcani, şarabi, şeytan kırmızısı, tahinî, zeytuni, zümrüdi.*

Farsça: *Barut rengi, gül rengi, lacivert, menekşe rengi, pembe, siyah, şekerrenk, ten rengi.*

Fransızca: *Bej, bordo, bronz, gri, krem, siklamen, turkuaz.*

İtalyanca: *Bergamodi.*

Arapça + Farsça: *Gurup rengi, hardal rengi, kahverengi, şarap rengi, tahin rengi, zeytin rengi.*

Arapça + Türkçe: *Bakla çiçeği, mercan yeşili, safra yeşili, tavus yeşili, zümrüt yeşili.*

Farsça + Arapça: *Ateş kırmızısı, barudi, gülgülü, hâkî, laciverdî, neftî, nohudi, tarçuni, turuncu.*

Farsça + Türkçe: *Camgöbeği, gül kurusu, narçiçeği.*

Farsça + Yunanca: *Turp filizi.*

Fransızca + Arapça: *Kristal mavimsi, petrol mavimsi, safir mavimsi.*

Fransızca + Farsça: *Metalik renk, pastel renk, portakal rengi.*

Fransızca + Türkçe: *Turkuaz yeşili, vapur dumanı.*

İngilizce + Farsça: *Lila rengi.*

İtalyanca + Arapça: *Lavanta mavimsi.*

Türkçe + Arapça + Farsça: *Kuzguni siyah.*

Türkçe + Arapça: *Açık kahverengi, açık kırmızı, açık mavi, Akdeniz mavimsi, alev kırmızısı, altuni, ateş kırmızısı, boncuk mavimsi, çividi, çivit mavimsi, deniz mavimsi, demiri, gece mavimsi, gökyüzü mavimsi, gümüşi,*

kan kırmızı, kızılşap, koyu kahverengi, koyu kırmızı, koyu mavi, kurşuni, kuzguni, süt beyaz, sütlü kahverengi, süt mavisi.

Türkçe + Farsça: Açık pembe, bakır rengi, buğday rengi, çivit rengi, çingene pembesi, duman rengi, fildişi rengi, gümüş rengi, kemik rengi, koyu lacivert, koyu pembe, kurşun rengi, kül rengi, saman rengi, saz rengi, toprak rengi, toz pembe, tütiün rengi.

Türkçe + Fransızca: Açık gri, gümüş grisi, koyu gri, kum grisi, kurşun grisi.

Türkçe + Yunanca: Açık kestane,

Yunanca + Arapça: Filizi, limoni, okyanus mavisi.

Yunanca + Farsça: Kestane rengi, kiremit rengi.

Yunanca + Türkçe: Kestane dorusu, limon küfü, limon sarısı.

2. Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılan Renk Adları:

Türkiye Türkçesi ağızları da yazı dilini aratmayacak şekilde renk adlandırmaları yönünden oldukça zengindir. Bunun örneklerine Derleme Sözlüğü'nde (1993) rastlamak mümkündür. Örneğin: *ablak* (çok beyaz, alabula, siyahlı beyazlı), *ah* (beyaz, ak), *ahca* (oldukça beyaz, akça), *ahcil* (rengini atmış, soluk), *akbacık* (bembeyaz, çok beyaz), *akarap* (siyahlı beyazlı, alacalı), *akca/akça* (beyazca, beyaza yakın), *akcıl/akçıl/ağcıl* (beyaza yakın, beyazı çok, beyazlı), *akguğ* (ak, apak), *akkakık* (kırmızı), *akkur* (bembeyaz), *aklan* (beyazca, beyaza yakın), *akmaltak* (boz renkli, beyaza yakın), *akman* (beyaz), *ala/ala bele/alaca* (siyahla beyaz karışık renk, siyahlı beyazlı, kahverengi ile kırmızı arası bir renk, açık kahverengi, elâ), *alajik* (çok renkli), *alaşav* (çeşitli renkler), *albulak* (kıpırmızı), *allım yeşillim* (rengarenk), *almes* (pembe), *alpak* (kırmızı), *alvala* (bembeyaz), *ampah/ampak* (bembeyaz), *belek* (alacalı, karışık renkli), *beyaz gelen* (az beyaz, beyazca), *bozarak* (açık renk), *boziya* (boz renkli), *börtük* (açık soluk 'renk için'), *cam kırığı* (cam öbeği rengi), *ce(çiğge)* (sarı), *cevizi* (ceviz ağacının gövdesinden kesilince görülen koyu kahverengi renk, ceviz meyvesinin yeşil kabuğunun kaynatılmasından elde edilen kahverengi), *cevt* (bej rengi, meşe palamudunun kabuğunun rengi), *cıclı bıcılı/cicülü bücülü* (allı morlu), *cicikli* (karışık renkli), *cimbil* (benekli noktalı), *cimbirt* (koyu renk), *cingara* (simsiyah), *coga* (kırmızı), *çakıldak* (renksiz), *çakman* (süt mavisi), *çal* (ala renk), *çalçapar* (karışık renk), *çığmağak* (bembeyaz), *çımak* (beyaz), *çiğirdik* (pembe renk), *çimepe* (beyaz), *çini* (açık mavi), *çohar* (beyaz), *çörçük* (kızıl), *çulka* (siyah beyaz eğrilmiş ipin karıştırılmasından elde edilen gri renk), *çulla* (kara renk), *çur* (sarışın açık sarı renkli), *davla* (alaca), *dırgıl* (alacalı, çeşitli renkli), *diken* (sarı), *dumduru* (çok beyaz), *dunuk/dunuh* (donuk, mat, rengi bozuk şeyler), *dümağ/dümmağ* (bembeyaz), *elebek* (beyaz), *emir* (siyahımtırak yeşil, nefli), *eşker* (sarışın), *etirengi* (ten rengi, açık pembe), *gece girmez* (sarı renk), *genevir* (sarı beyaz karışımı bir renk), *geyik kanı* (pembe renkli boya), *gırbız* (kırmızıya yakın bir renk 'hayvanlar için'), *gırmuzu* (kırmızı renk), *gızılğut* (kızıla yakın bir renk), *gogot* (kırmızının koyu tonu), *gonür* (kahverengi, gri renk), *göğel* (yeşil renk), *göğnü* (çürük rengi), *gönür* (kırmızıya yakın koyu sarı renk), *göy* (yeşil, yemyeşil), *hanım teni* (açık pembe renk), *hayit yeşili* (kaynatılmış ve saplanmış hayit ağacı yaprağından yapılan bir çeşit dokuma boyası rengi), *heşin* (yeşil), *holuz* (boz renk), *irenk* (kızıl), *islikir* (demir kırından biraz daha koyu renk), *islikula* (gri, kır), *ispi* (ak, beyaz), *iti* (koyu 'renk için'), *karaçalgi* (kara), *karala* (koyu gri renk), *karamtıkızıl* (siyahla kırmızı arası bir renk), *karantu* (karamsı, karamtırak), *kelemi* (açık yeşil renk), *kelkör* (alaca, lekeli), *kınalı* (kırmızı), *koğur/kongur, koğur, konkur, konur* (sarı ile siyah karışımı bir renk, koyu kumral kestane rengi 'öküz, inek için kullanılır'), *konur* (kara, esmer), *koygun* [koygul, koykul, koyak] (koyu 'renk için kullanılır'), *koyun* (açık renkli), *körezî* (soluk 'renk için'), *köylü pembesi* (açık vişne rengi), *kubuş boya* (koyu kahverengi), *kumru tüyü* (kurşuni renk), *kunduz* (siyah), *küldorü* (külrengi), *külle* (çok beyaz), *külen* (boz renk 'eşek vb. hayvanlarda'), *külensan/küleysi* (külrengi), *külüşefteli/gülşefteli* (açık kırmızı renk), *kündükü* (kilim boyacılığında kullanılan bir renk), *küp mavisi* (küpte mayalandırılarak lacivert renk elde edilen bir çeşit boya), *Levarike pembesi* (mor renk), *maskal* (ela, mavi gözlü), *mavele* (maviye yakın ela), *mavileyin* (mavimsi), *mavu* (mavi), *mavuş* (maviş), *maz* (kara), *mengiş* (mavi), *monus* (boz ile kara arası bir renk), *morçuk* (mora çalan kırmızı), *morgelen* (morca, mor gibi), *muğal* (esmer, mat donuk renk), *müllük* (sarışın), *narıncı* (portakal rengi, koyu sarı), *narınc* (koyu sarı, portakal rengi), *navrike* (pembe), *oflaz* (eflatun), *öveykır* (kır renk), *pal* (kahverengi), *patul* (beyaz), *pedrik* (beyaz), *pezik* (koyu pembe renk), *sağas* (sarı), *saman yıldızı* (altın yaldızın benzeri), *samanı* (sarı renk), *sargut* (açık saman rengi, sarımsı), *sarı gelen* (sarımsı), *sarıbaybak* (sarışın), *sarılgıt* (çok renkli), *sarım* (sarımtırak, sarımsı), *sarkanak* (sarımsı), *saz rengi* (yeşilimsi sarı), *sevi* (renklerin anlamını azaltarak -ımsı ekinin yerine kullanılır, alsevi, morsevi...), *sıgınak* (boz), *sınık* (soluk, renksiz), *simit* (kara), *sitil* (kara, kirli, isli), *sur* (kırmızı),

al), *süt* (tam, katıksız ‘renkler için’ süt beyaz), *süt mavi* (çok açık mavi, ten rengi), *şayak* (pembe), *şebüş* (sarı), *şıl* (yeşil), *tapan* (kötü ‘renk için’), *tarsı* (duman rengi ‘hayvan için’), *tetir* (kahverengi), *tetirli* (cevizin yeşil kabuğuyla yapılan, yeşile çalan koyu sarı), *tok/toh* (koyu), *ton* (hayvan rengi), *toru* (koyu kırmızı), *tutkun* (koyu renk), *türlü tevür* (çeşitli renk), *tüssü* (kahverengi), *tütek* (çekici, parlak ‘renk için’), *uğut* (ak), *yagız/yağız/yağal* (yanardöner, parlak kırmızı), *yanal/yanıl* (kırmızı, pembe, pembeleşmiş), *yanıkal* (kahverengi, doruya yakın al), *yaşıl* (yeşil), *yeşi* (bir at rengi), *yeşil* (koyu al ‘at rengi için’), *yeşilgelen* (yeşilimsi), *yeşilimsirek* (yeşilimtrak), *yeşit* (yeşil, parlak yeşil), *yişil* (yeşil), *yiti* (koyu), *zer* (sarı), *zeri/zeri* (sarımsı), *zilgara* (kapkara) gibi.

Renk kavramının *çivir*, *irenk*, *tevir* ve *tüs* sözcükleriyle karşılandığı Anadolu ağızlarında en çok beyaz (28 kelime) sözcüğüne yer verildiği, bunu sarı (20 kelime), kırmızı (18 kelime), yeşil (10 kelime), mavi (9 kelime) gibi renklerin izlediği görülmektedir.

Anadolu ağızlarında koyu karşılığı olarak karşımıza çıkan *Toh* kelimesi Azeri Türkçesinde, Yeni Uygur Türkçesinde; renk manasına gelen *Tüs* kelimesi ise Özbek, Kazak, Kırgız, Tatar ve Başkurt Türkçelerinde tabiatan somutlaştırma yoluyla yapılmış renk adlarında karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Türkçesi’nde yer adlarıyla ilgili olarak Akar (2006: 52) tarafından Muğla yer adlarındaki renkler ve kullanım sıklıkları üzerine yapılan bir araştırmada ise *ak*, *akça*, *akçalı*, *al*, *ala*, *alaca*, *alacalı*, *boz*, *bozca*, *gök*, *gökçe*, *kara*, *karaca*, *karacık*, *karalı*, *karankı*, *karanlık*, *kırmızı*, *kızıl*, *kızılan*, *kızılca*, *mor*, *sarı*, *siyah*, *yeşil* olmak üzere toplam 25 renge yer verildiği ve temel olarak *ak*, *boz*, *gök*, *kızıl*, *sarı* gibi renklerin yoğunlukla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Renk Adlarıyla Yapılmış Atasözleri:

Atasözlerimizde genellikle *ağ-beyaz-ak*, *kara-siyah*, *ala*, *gök*, *al-kırmızı*, *mor*, *kır*, *yağız*, *boz*, *yeşil*, *sarı*, *doru*, *ela*, *kızıl* renkleri kullanılmıştır. Bazı atasözlerimizde renkler fiil yapılmış ve çekimlenmiştir. Atasözlerimizde renkler hem gerçek hem de mecaz anlamlarıyla kullanılmıştır.

Ak/Beyaz: *ağ mal kara gün içindir, ağaran baş ağlayan göz gizlenmez, ağaran varken kararana kim bakar/ağaran varken kararana kim bakar, ağarmış arpanın ömrü olmaz, ağı kürekle atarlar karayı dirhemle satarlar, ak akçe ile ak baldıra güven olmaz, ak akçe kara gün içindir, ak curun akmazsa kara curun kol gibi, ak giyen ağa gerek, ak göt (don, bacak) kara göt (don, bacak) geçit başında (hamamda) belli olur, ak gün ağartır kara gün karartır, ak it kara it hepsi bir it, ak itin ayrancıya zararı var, akı karası geçitte belli olur, ak koyun ak bacağından kara koyun kara bacağından asılır/kara koyun kara bacağından ak koyun ak bacağından, ak koyunu (ala keçiyi) gören içi dolu yağ sanır, ak koyunun kara kuzusu da olur, ak köpeğe koyun diye sarılma, ak köpeğin (itin) pamuk pazarına (pamuğa, pamukçuya) zararı vardır, ak sakallıya da korku gerek, ak şeker kara şeker bir damarı soya çeker, ak tumana gök mavi yamalık vurulmaz, ak yaşmak leke götürmez, akı köpeğe atarlar karayı yemeğe katarlar, akın (beyazın) adı (var) karanın (esmerin) tadı (var), aktan kara kalktı mı?, ayı akım kirpi yumuşağım demiş, en beyaz kardır ama üzerine işerler, erdir adamı ağartan erdir adamı karartan, eşkıyanın (zürafanın, ihtiyarın, fukaranın) düşkününü beyaz (hasa) giyer kış günü, havanın ayazına kadının beyazına güvenme, hesabı temiz olanın yüzü ak olur, ak libas tez kirlenir, ak köpek kara köpek ikisi de köpek, ak köpek kara köpek geçit başında belli olur, ak köpeğin/itin pamuk pazarına/pamuğa/pamukçuya zararı vardır, berbere sormuşlar “benim ak pak evladım” demiş, beyaz karga da nadir ama isteyen de nadide, lacivert/beyaz giyme toz olur pembe giyme söz olur, insan ak üstünde karayı okurken bile yanılır, karga yavrusuna bakmış “benim ak pak evladım” demiş, sabun koy ağ çıkısın yoğurt koy yağ çıkısın, (sakalın) ak mı kara mı öniüne düşünce görürsün, her yumurta beyaz değildir, ölümler yüz aklıdır.*

Boz: *Boz atın yanında duran ya huyundan ya suyundan/tüyünden (kapar); Boz ata, avrada, oğlana kulluk edenin yüzü ağarmaz; Körün istediği iki göz, biri ela biri boz.*

Gök: *Adı bir gök boncuktur, bostan gök iken pazarlık yapılmaz, gök göz körden sayılır.*

Ela: *Körün istediği iki göz, biri ela biri boz*

Al/Kırmızı/Kızıl: *Abdal alacayı isli karacayı sever, adamın/insanın alacası içinde hayvanın alacası dışında/adam alası içinde mal alası dışında, akçası ak olanın bakma gözünün karalığına, al alan iki bakar, al arslan tutar gür sıçan tutmaz, al at hem kapar hem teper, al elmaya taş atan çok olur, al giyen aldanmaz/aldanmamış, al giyen alınır, al gömlek gizlenemez, al ile arslan tutulur güç ile sıçan tutulmaz, al ile aslan tutulur, ala bakan iki bakar, ala keçi her vakit püsküllü oğlak doğuramaz, ala keçiyi gören içi dolu yağ sanır, alaca bulutun sıcaklığı topal kızın kucağı, alaca gömleğin ya yeni ya yakası meydana çıkar, alacağın olsun da ala kargada olsun (Ala kargada alacağım/hakkım olsun alamazsam gözümü oysun),*

allı allıya morlu morluya, allı gelin olmuş pullu evlenmiş, allı yelek pullu yelek gömlek yok canfes neye gerek?, alma alı sat yağız bin doruya besle kır, alma alı satma kır ille doru ille doru yağızın da binde biri, arsız allanmaz çayır çillenmez, deli alacayı fahi salacayı sever, delinin alı yeşili olmaz, eline al kına koyma, esmere al bağla karşısına geç ağla, güzele köken yakışır çirkine allar neylesin, inanma yazdan kışa ta kırmızı yumurta pişe, kekliğin alası içinde olur, kırmızı öküz kızara kızara ölür, sabahın kızılığı akşamı kış eder akşamın kızılığı sabahı güz eder, yoksul ala ata binse selam almaz.

Kara/Siyah: *Alacağım olsun da kara kargada olsun, analık fenalık (kara yamalık), Arap eli öpmekle dudak kararmaz, arife günü yalan söyleyenin (oruç yiyenin) bayram günü yüzü kara çıkar (olur), dadandırma kara gelin dadanırda yine gelir, fena insan kömüre benzer ya yanar ya kararır, gider kazan karası kalır yüzün hırası, gün karası gider gön (yüz) karası gitmez, isteyen bir yüzü kara vermeyenin iki yüzü, iyi dost kara günde belli olur, kadın kısmı kara yazılıdır, kara yanına varma kara bulaşır, kara yumakla ağarmaz, karadan öte renk yoktur, kara gün kararır kalmaz (durmaz) (koç yiğit bunalıp ölmez), kara haber tez duyulur, kara kışta kara serçe ilk baharı bulamaz, kara kışta karlar martta yağmaz nisanda durmazsa değme çiftçinin keyfine, kazan kazana kara demiş, bir sokuya suyu koymuşlar döğmüşler ne kara olmuş ne beyaz, boz eşek siyah olmaz, çarşamba diyenin yüzü perşembe kara çıkar, iki kara iki sarı donuz ölin körü bir sarı bir kara onu her zaman ara, kara eşekten katır olmaz elekçiden hatun olmaz, kara ile ak sırat köprüsünde ayrılır, kara ile sarıdan hörü sarı ile sarıdan peri iki karadan elinin körü doğar, kara takke kara başa yakışır, kara topraktan beyaz ekmek yetişir, karaya sabun deliye öğüt neylesin (arsıza öğüt neylesin karaya sabun), kaynamaya kara kazan dayanır, kazan götüüm kara demez, köseyle alay edenin top sakalı kara gerek, kötü davacı şahit yüzünü kara eder, köylünün kahve cezvesi karaca amma sürece, manda karadır ama sütü beyazdır, ne ağ gerek ne kara sıtara gerek sıtara, ne karanlıkta yat ne kara düş gör, saçım ak mı, kara mı önüne düşünce görürsün, sıdkıyla tut da kara taştan tut, siyah inekten beyaz süt sağılır, siyahın açık esmeri yoluna kurban kesmeli, su her şeyi temizler yalnız yüz karasını temizleyemez, üzüm üzüme baka baka kararır.*

Kır: *Atın kırı erkeğin burnu, kır atın yanına gün yavaş yavaş doğarmış, kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan (tüyünden).*

Kahverengi: *Kahverengiyle bozdan ayrılma.*

Sarı: *Alma sarı satma sarı kapındaysa tutma sarı, ineğin sarısı toprağın karası, sabır acidır ama sonu sarı altın, sakal sarı göz mavi döl azgını gece ayaz gündüz bulut yıl azgını, sarı saman vaktinde olur, samanın sarısını odunun kurusunu marta alıkoy, sarı altının olacağına sarı samanın olsun (Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler 1969; Çekiç, 1976; Çağakaş, 1978: 341; Aksoy, 1988a; Bayraktar, 2005; Bayraktar 2006a; Bayraktar 2009).*

3. Renk Adlarıyla Yapılmış Deyimler:

Deyimlerimizde ağırlıklı olarak siyah, beyaz, kırmızı gibi renkler kullanılmıştır.

Kara: *Açlıktan gözü/gözleri kararmak, ağzı kara, aralarına kara kedi girmek, alnının/alnının/alnın kara yazısı, aralarından kara kedi geçmek, ayağına/ayaklarına kara su/sular inmek, bahtı kara, bahtı kara olmak, başına karalar bağlamak, baştan kara gitmek, baştan karaya uğratmak, birine kara çalmak/sürmek, gönü kara, gözleri/gözü kararmak, gözü kara, iki eli yağlı kara, karababaya tutulmak, kara baht, kara borsaya düşmek, kara bulut gibi, kara cahil, kara cümle, karacılık yapmak, kara çalı, kara çalmak/sürmek, kara düşünmek, kara eşek kapıda, kara gün, kara gün dostu, kara kan olmak, kara günlere kalmak, kara haber tez duyulur, kara haber, kara kaplı kitap, kara kışta küpe girmek, kara liste, kara maşa, kara mizah, kara para, kara sevda, kara kara düşünmek, kara yer, kara yüz, karaca kurucu gönüme görece, karalar bağlamak/giymek, başına karalar bağlamak, kara giymek, karanlık gecenin kara yüzü müşteri, kardaş değil kara taş, kazan kazana kara demiş (tavanın da gülmeden akli gitmiş), kırk siyahi akli bir incir çekirdeği dolduramaz, kömür gibi olmak, kömürcü ile dost olanın eline kara bulaşır, on parmağında on kara, sular kararmak, tencere dibin kara seninki benden kara, yağlı kara sürmek, yüreği kararmak, yüz karası, yüzü kara, yüzünü kara çıkarmak, zifiri karanlık...*

Ak/Beyaz: *Ak ak yudu mor mor serdi, akbabaya dönmek, ak buzağı sade sizde mi variki, ak dediğine kara demek, ak gözden kendini sakla, akım derken bokum demek, ak ile karayı seçmek, ak mı kara mı önüne düşünce görürsün, ak pak, ak sakal kara sakal, ak yüze kara göz, akı ak karası kara, akı kara karayı da ak göstermek, akı karadan seçmek, akın adı karanın tadı, akla karayı seçmek, ak sadeler giyinmek, ak sakaldan yok sakala gelmek, aktan kara kalktı mı?, ak topuk beyaz gerdan, ak süt emmiş, alını açık yüzü ak (olmak), alnının akıyla, ananın ak sütü gibi helal olsun (ananın ak sütü gibi helal etmek), bet beniz kireç kesilmek, bet beniz kül gibi olmak, bembeyaz kesilmek, beyaz çekmek (eroin*

çekmek), beyaza çekmek, beyaza çıkmak, beyaz etmek, beyaza çıkarmak, beyaz bayrak çekmek, beyazlara bürünmek, beyaz ihtilal, beyaz kitap, beyazın adı esmerin tadı, beyaz sayfa açmak, (birinin) ak dediğine kara demek, ak yazılı, göğsünde ak kıllar bitsin, iki cihanda yüzü ak olmak, kadı kızından ak, kireç gibi olmak, paluze gibi, saç sakal ağarmak, saçı başı ağarmak, (saça, sakala) ak düşmek, saçın ak mı kara mı önüne düşünce görürsün, saçına ak düşmek, süttten ak sudan pak, yüz akı/aklığı, yüz aklığıyla/yüzünün akıyla çıkmak, yüzü ak olsun, yüzü ak.

Al/Kızıl/Kırmızı: *Al bağlamak, al (kanlı) gömlek gizlenemez, al elmaya taş atan çok olur, al giyen alınır (al giyemedim ki alınayım), al (veya kanlı) gömlek gizlenmez, al kanlara boyanmak, ala bulanmak, alaca bulaca, alaca dana, alaca karanlık, alayı karayı yağmak, alı al moru mor, alı al moru mor olmak, alı alına karışmış gülü gülüne, al kiraz üstüne kar yağmış, allı pullu, bir donu var kırmızı kâh anası giyer kâh kıza, dibi kırmızı mumla mı çağırdım? (dibi kırmızı bal mumuyla/mumla çağırarak), iki eli (kızıl) kanda olsa, kan kırmızı/kan kırmızısı, kıpkırmızı olmak, kırmızı dipli mumla davet etmek, kırmızı fener, kırmızı gömlek al giyemedim ki alınayım, kırmızı halı sermek, kırmızı oy, kırmızı topuk, kızıl deli veya kırmızı divane, kızıl iblis, kızılca (kızıl) kıyamet koparmak/ kızıl kıyamet kopmak, loğusayı al basmak, senin kanın benden kırmızı mı?, tam takır kırmızı/kuru bakır, yüzünü kızartmak.*

Fıstıkî: *Her boyayı boyadı, bir fıstıkî yeşil (mi) kaldı?*

Mavi: *Mavi boncuk dağıtmak, mavi boncuk kimde?*

Mor: *Alt çenesi mor çuhayla kaplı.*

Pembe: *Dünyayı toz pembe görmek, toz pembe görmek.*

Sarı: *Kehribar gibi sarı, Leh yahudisi gibi sapsarı, sarı buğdayları verdik, sarı gelinleri vermedik, sarı çıyan, sarı çizmeli Mehmet Ağa, sarı damarı tutmak, sarı yağ ile yağlayıp kuyruk yağı ile dağlamak, sarı Yahudi.*

Yeşil: *Karşıdan baktım yeşil türbe yanına vardım estağfirullah tövbe, yeşil ışık yakmak, yeşilden yemek (Doğanay, 1971; Aksoy, 1988b; Bezirci, 1990; Doğan, 1995; Aksan, 1999; Bayraktar, 2003; Bayraktar, 2005; Meskhidze, 2006; Bayraktar, 2006a; Bayraktar, 2006b).*

Deyimlerimizde yer verilen diğer renk adları sarı, mavi, yeşil, pembe, fıstıkî ve mor olup gri ise hiç kullanılmamıştır (Topçu, 2001: 131-140). Yine Anadolu'da *kara yir/ kara yer, kara keçe, kara yüzli;* düşmanca zihniyet ve düşmanca hareket manasına *karnı kara, gara düş, kara yüz;* yüzüzlük, utanç ve ihanet manasına *yüz karası, kara ayıp, karası elinde;* katıksız, temiz, tek, yalnız, bekâr anlamında *kara su, kara başım* ifadeleri de kullanılmaktadır (Çağatay, 1978: 340).

Sonuç:

1. Türkiye Türkçesinde somutlaştırma yoluyla üretilen renk adları genellikle birleşik kelime (böcekkabuğu, devetüyü vb.) yapısında olup belirtisiz ad tamlaması kuruluşundadırlar.
2. Yazılı kaynaklar dikkate alındığında Türkçe Sözlük'ün (2005) daha az renk adı içerdiği görülmektedir. Kaymaz'ın (1997) çalışmasında yer verdiği bir çok renk adı Türkçe Sözlük'te yer almamaktadır. Mevcut renk adlandırmalarının dilimizden kaybolmaması ve kültürümüzde yaşatılması için sözlüklerin daha muhafazakâr bir yapıda hazırlanması ve hem örgün eğitimde hem de yabancılara Türkçe öğretirken öğretmenlerin kültür aktarımıyla ilgili olarak renklerin öğretilmesinde daha hassas davranmaları Türkçenin eğitimi ve öğretimi açısından daha faydalı olacaktır.
3. Türkçe Sözlük'te yer alan renk adlarının yarısından fazlası doğu ve batı kökenli kelimelerden oluşmakla birlikte Türkiye Türkçesi bunları yazım ve telâffuz yönünden kendine mal ettiğinden Türkçeleşmiş kelimeler olarak kabul etmek daha doğru olacaktır.
4. Türkçe Sözlük'teki renk adlandırmalarında batı dillerinden Fransızca ağırlığını hissettirmekte ve bunu İngilizce, İtalyanca ve Yunanca sözcükler izlemektedir. Oysa günümüzde tam tersi bir durum söz konusu olup özellikle mobilya ve dekorasyon ürünlerinde renk adlandırmalarında ağırlıklı olarak kataloglarda yer verilen İngilizce kelimeler henüz Türkçe Sözlük'e girmemekle birlikte gün geçtikçe yazı dilinde yaygınlaşmaktadır. Üstelik gün geçtikçe yarı yabancı yarı Türkçe renk adlandırmaları da artmaktadır. Örneğin Ketenet Kahve, Esmeralda Brown, Festino Krem, Perfect Bordo... gibi. Bu durum Türkçenin yapısını renk adlandırmaları yönünden olumsuz etkilemektedir.

5. Özellikle atasözü ve deyimlerimizdeki renk adlarında yabancı kelimelerin çok az yer alması Türkiye Türkçesinin geleneksel yapısını koruduğunu ve atasözü ile deyimlerimizin yabancı unsurlardan –özellikle batı kaynaklı kelimelerden- önemli ölçüde korunduğunu göstermesi açısından önemlidir.
6. Genel olarak Türkçede renk bildiren kelimelerin sayısının tam olarak belirlenememesi Türkiye Türkçesi de dahil olmak üzere bütün lehçeleri yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle Türkçenin lehçelerindeki renk bildiren kavramların tespit edilerek karşılaştırmalı bir yöntemle özelliklerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
7. Bugün genel olarak Türkçenin etimolojik bir renkler sözlüğüne ihtiyacı olup (Kaymaz, 1997: 253) bunun gerçekleşmesi her şeyden önce yazılı kaynaklarda yer alan renk adlarının eksiksiz bir şekilde tespit edilmesine bağlıdır.

KAYNAKÇA

- Akar, Ali, “Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2006/1, Sayı: 20 (Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY’a Armağan Sayısı), Kayseri 2006, s. 51-63.
- Akdoğan, Gülser ve Özgür Aydın (1995), “Renklerin Adlandırılması ve Dil-Gerçek Sorunu”, **Dil Dergisi**, Sayı 28. 49-66.
- Aksan, Doğan (1995), **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yayınları, Ankara.
- Aksan, Doğan (1999), **Türkçenin Gücü**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aksoy, Ömer Asım (1988a), **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**, C. I. İnkılâp Yayınevi, İstanbul.
- Aksoy, Ömer Asım (1988b), **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**, C. II. İnkılâp Yayınevi, İstanbul.
- Ayvazoğlu, Beşir (2001), “Çiçek ve Renk Adlarına Dair”, **Türk Yurdu**, Ankara. 162-163 (21): 62-65.
- Bayraktar, Nesrin (2003), Renk Adlarının Türkçenin Söz Varlığına Katkıları, **VIII. Uluslar Arası KIBATEK Edebiyat Şöleni**, 16-20 Ekim, Çanakkale.
- Bayraktar, Nesrin (2005), “Kavram ve Anlam Boyutunda Al, Kırmızı ve Kızıl”, **International Journal of Central Asian Studies Mustafa Canpolat Armağanı**, Volume 10-1, Seoul, s. 145-165.
- Bayraktar, Nesrin (2003), “Kara ve Siyah Renk Adlarının Türkçedeki Kavram ve Anlam Boyutu Üzerine”, **Dil Dergisi**, S. 125 Temmuz-Ağustos-Eylül, Ankara, s. 56-77.
- Bayraktar, Nesrin (2006a), “Kavram ve Anlam Boyutunda Türkçede Ak ve Beyaz”, **Dilbilim, Dil Öğretimi ve Çeviribilim Yazıları I-II**, Hazırlayan: Cemal Yıldız, Latif Beyreli, Pegem Yayıncılık, Ankara, s. 35-50.
- Bayraktar, Nesrin (2006b), “Kavram ve Anlam Boyutunda Sarı ve Tonları”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı, C. 1, S. 20, s. 209-218.
- Bayraktar, Nesrin (2009), “Boz ve Kır Renk Adlarının Kavram, Anlam ve Biçim Boyutu Üzerine”, **The International Association of Central Asian Studies Korea University of International Studies, Festschrift To Commemorate the 80 th Anniversary of Prof. Dr. Talat Tekin’s Birth**, Volume 13, s. 101-121.
- Bezirci, Asım (1990), **Deyimlerimizin Sözlüğü**, İstanbul.
- Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler** (1969), TDK Yayınları, Ankara.
- Çağatay, Saadet (1978), “Türk Lehçelerinde Renk Adlarının Kullanılışı”, **Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler**, Ankara, s. 339-341.
- Çekiç, Hulusi (1976), **Karşılaştırmalı Atasözleri**, Kalite Matbaası, Ankara.
- Derleme Sözlüğü** (1993), C. I-XII, TDK Yayınları, Ankara.
- Doğan, Ahmet (1995), **Açıklamaları ve Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Doğanay, Ali (1971), **Türkçe Deyimler Sözlüğü**, Ankara.
- Eren, Abdullah (2008), “Baki Divanı’nda Kırmızı Renk”, **AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum. 37. 31-68.
- Genç, Reşat (1997), **Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı-Kırmızı-Yeşil**, TDK Yayınları, Ankara.
- Gözyayın, Nevzat (2003), “Türkçenin Renk Zenginliği”, **Türk Dili**, S. 618, Ankara, s. 539-545.
- Hengirmen, Mehmet (1999), “Türkçe’nin Söz Varlığı”, **Dil Dergisi**, S. 76, Ankara, s. 36-41.
- Kaymaz, Zeki (1997), “Türkiye Türkçesi ve Ağzlarında Renk Bildiren Kelimelerin Kullanılışı ve Sistematığı”, **TDAY, Belleten**, Ankara, s. 251-341.
- Kıran, Zeynel (2002), **Dilbilime Giriş**, (Yayına Hazırlayan: Ayşe (Eziler) Kıran), Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Meskhidze, Maia (2006), **Türkiye ve Kırgız Türkçelerinde Renk İsimleri İçeren Deyimler**. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Çetin Pekacar.
- Okuyucu, Cihan (2006), **Divan Edebiyatı Estetiği**, L&M Yayınları, İstanbul.
- Topçu, Nazmiye (2001), “Fransızca ve Türkçe Renk İsimleri İçeren Deyimlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi”, **HÜ Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 20, Ankara, s. 131-140.
- Türkçe Sözlük** (2005), TDK Yayınları, Ankara.